

Türkiye İktisat Kongresi ve “Misak-ı İktisadî”

0317

02 Mart 2023

ZAFER TOPRAK

**1923 TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NDE
GELECEĞE YÖNELİK ALINAN KARARLAR
KURUCU İRADENİN NE DENLİ KARARLI
OLDUĞUNU ORTAYA KOYUYORDU. TÜRKİYE
İKTİSAT KONGRESİ EN AZINDAN İKİNCİ
DÜNYA SAVAŞI ERTESİNE KADAR ÜLKE
EKONOMİSİNE YÖN VERECEKTİ.**

Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Milli Mücadele savaşı evresini oluşturuyordu. Yedi düvele karşı Anadolu başkaldırması ve Büyük Taarruz'la cephede savaşı sonuçlandırmıştı. Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışıyla başlayan bu süreçte hedeflenen “Misak-ı Milli” idi. Son Mebusan Meclisi'nin belirlediği bu ilkelerle verilen mücadele sonucu yeni bir yurdun sınırları fiilen çizilmişti. Mudanya Mütarekesi ile barış süreci başlamış, kısa bir süre sonra 20 Kasım 1922'de Lozan'da masaya oturulmuştu. 1923 yılıyla birlikte artık bu yeni “vatan”ın imarına geçilebilirdi. Savaş ertesi herşeyden önce tıpkı “misak-ı milli” gibi bir “misak-ı mali” ve “misak-ı iktisadî”ye gerek duyuluyordu. Mâli ve iktisadî bağımsızlık sağlanmadan Türkiye mazlum ülke konumundan kurtulamazdı. İşte bu amaçla 17 Şubat 1923 günü İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanacaktı. Açış konuşmasında Mustafa Kemal “siyasî, askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun iktisadî muzafferiyetle tetviç edilmezse (taçlandırılmazsa) husule gelen zaferler payidar (kalıcı) olamaz. Yeni Türkiye'mizin layık olduğu mertebeye isâl (ulaştırmak) için behemehâl (ne olursa olsun) iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz” diyecekti.

Tüccar, çiftçi, sanayici ve işçi temsilcilerinin katıldığı kongre sonunda, “Misak-ı Milli” örnek alınarak “Misak-ı İktisadî” adı altında on iki maddeden oluşan bir bildiri yayınlandı. Ayrıca “İktisat Esaslarımız” adlı her meslek grubunun taleplerini içeren ve Türkiye'nin uzun vadeli hedeflerini gözetten bir ilkelere kitabı ortaya konacaktı. “Misak-ı İktisadî” kongre sonunda hazırlanmış daha çok ahlakî normlardan oluşan bir belgeydi. Bu yönüyle de epey eleştiriye uğradı. Belgenin hazırlanışından İktisat Vekili Mahmud

Esad'ın bile haberi yoktu. O nedenle alelacele meslek temsilcileri biraraya getirilerek “İktisat Esaslarımız” adlı çalışma ortaya konmuştu.

17 Şubat-4 Mart arası Kâzım Karabekir'in başkanlığında toplanan Kongre'de millî bir iktisadî yapının oluşturulması gerekliliği vurgulanarak mevcut imkanlar ile yeni iktisadî hedefler belirlendi. Kongre sonrasında Türkiye'nin sınırlı kaynaklarının seferber edilmesi amaçlanıyordu. Ancak toprakları işgal görmüş, nüfusu tükenmiş bir ülkeyi ayağa kaldırmak kolay olmayacaktı. Bir süre sonra Lozan imzalanmıştı ama Batı ülkeleri Türkiye konusunda dost bir tavır içerisinde olmadılar. Öte yandan Avrupa'nın iktisadî durumu da pek parlak sayılmazdı. Cihan Harbi'nin tek galibi ABD idi. Avrupa dünya savaşıyla birlikte üstünlüğünü yitirmiş, bir süre sonra ikinci bir savaşla birlikte artık ABD'nin yörüngesine girmekten başka bir seçeneği kalmamıştı. Uzun savaş yılları galibiyetle, mağlubiyetle Avrupa'yı çökertmişti. Bu sürece son darbeyi 1929 Buhranı vuracaktı.

1920'li yıllar Türkiye için sorunlu bir evre olacaktı. On yılı aşkın savaşmıştı. Ülke beşerî sermayesini neredeyse tüketmişti. Ankara fakr u zaruret içerisinde bir ülkeyi devralmıştı. Ülkeyi kalkındıracak sermaye birikiminden söz etmek olanaksızdı. İşgal bölgeleri yanmış yıkılmış, yollar tahrip görmüş, birçok yerleşim alanında taş taş üstünde kalmamıştı. Ama yine de 1923 Türkiye İktisat Kongresi'nde geleceğe yönelik alınan kararlar kurucu iradenin ne denli kararlı olduğunu ortaya koyuyordu. Türkiye İktisat Kongresi en azından İkinci Dünya Savaşı ertesine kadar ülke ekonomisine yön verecekti.

Osmanlı Devleti'nin fiili iktisadî bağımsızlık süreci 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'yle başladı. İkinci Meşrutiyet yıllarında Millî İktisat politikasıyla iktisadî bağımsızlığa yönelik bir dizi adım atıldı. Ancak Cihan Harbi'nde yenik düşüldüğünde kazanımların birçoğu heba oldu. 1922 Ağustosunda Millî Mücadele cephede sonuçlanmıştı. Savaştan barışa geçiş sürecinin başlangıcı İzmir'de toplanan kongreydi. Cumhuriyet'in kuruluşu arifesi, 1923 Şubatı'nda toplanan Kongre ülke ekonomisi için yeni bir dönemi başlatıyordu. Kongre için meslek zümrelerinin ayrı ayrı toplantıya çağrılmasına karar verildi. Böylece Meşrutiyet yıllarında meslek zümrelerinin önemini vurgulayan anlayış bir kez daha gündeme gelmiş oluyordu. 1921 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ha-